

end ni gange inden for et område på én kvadratkilometer fra omkring 100 før vor tidsregning til omkring 1100, hvor landsbyen fandt sin nuværende placering. De middelalderlige landsbyer på Fyn menes ligeledes at have *vandret*, indtil de fandt deres nuværende placering.

Fortolkningen af udgravningerne i Tårnby bakker ikke denne teori op. Som nævnt blev der øst for landsbyen afdækket spor af bebyggelse fra bronzealder, germansk jernalder og vikingetid. Der er tale om spredte enkeltgårde, og den yngste bebyggelse er måske fra 11. århundrede, men det kan ikke afgøres, om disse bebyggelser indgik i landsbyer. Man kan derfor ikke afgøre, om Tårnbygårdens forgængere var enkeltgårde, der blev flyttet rundt i et ressourceområde, eller om de var dele af en landsby, der som en helhed blev flyttet rundt, inden den fandt sin endelige plads, der hvor Tårnbygården er fundet i den nuværende landsby. Det forekommer dog mest sandsynligt, at landsbyen Tårnby først opstod sammen med Tårnbygården i det 12. århundrede. For det første tyder Tårnbygårdens toft som nævnt på, at gården har indgået i en middelalderlig landsbystruktur, mens de spredte fund af tidligere bebyggelse udviser en mere åben toftestruktur, formentlig med meget større tofter og dermed et andet driftssystem end det middelalderlige. Anlæggelsen af Tårnbygårdens toft er sandsynligvis udgangspunkt for dannelsen af landsbyen Tårnby. For det andet er den samme forandring af toftestrukturen blevet indiceret ved udgravninger i Skåne, hvor landsbyerne også først synes at få deres middelalderlige form og placering i det 12. og 13. århundrede. Det samme tyder den seneste fortolkning af udgravningerne omkring Nørre Snede nordøst for Vorbasse på. For det tredje var Amager og Tårnby i det 12. århundrede tæt knyttet til rigets absolutte top. Valdemar I. skænkede ærkebiskop Absalon en hovedgård i Tårnby, og Absalon fik endvidere dispositionsret over kirkerne på Amager, blandt andre den meget store aristokratiske kirke i Tårnby. Den middelalderlige landsby var en praktisk struktur for den immatrikulering og opkrævning af jordrente, der fulgte med akkumuleringen af store jordejendomme, som vi kender det fra slutningen af det 11. århundrede og især fra det 12. århundrede og den følgende tid.

Den viden om afgrøder, agerbrug, husdyrhold, jagt, fiskeri og ernæring, bogen bringer, er andre vigtige resultater. Den tyder på et facetteret landbrug med udnyttelse af de rige naturressourcer rundt om agerlandet og en tidlig medvirken i den kommercialisering, der i almindelighed og i stigende grad prægede de europæiske middelaldersamfund fra det 12. århundrede. Bygningshistorisk giver bogen ligeledes væsentlige bidrag.

Al denne viden er detaljeret, klart og velstruktureret formidlet, så også andre end arkæologer kan sætte sig ind i de metodiske og fortolkningsmæssige forudsætninger, der ligger bag denne vidensfond, og bogen er forsynet med et væld af gode illustrationer og et nyttigt appendiks med en oversigt over de fundne genstandes datering og placering i udgravningsfelterne. Det hele er trykt i et monumentalt bind i et noget uhåndterligt format og på lige lovlig blankt papir.

*Nils Hybel*

METTE BIRKEDAL BRUUN OG BRITT ISTOFT (red.): *Undervejs mod Gud. Rummet og rejsen i middelalderlig religiøsitet*. København 2004, Museum Tusulanums Forlag. 286 s. 298 kr.

Det er et centralt tema i middelalderens tankeverden, der her behandles af tolv danske middelalderforskere fra en bred vifte af faglige baggrunde. Antologien

strækker sig derfor over et væld af forskningsmæssige tilgange, såsom ide- og filosofihistorie, litteraturhistorie, kunsthistorie, musikhistorie, religionshistorie, og flere af bidragene formår med held at kombinere flere tilgange i en samlet analyse af det valgte problemkompleks. Af indledningsafsnittet, forfattet af de to redaktører, fremgår det, at formålet er »at give et bredere perspektiv på middelalderen« samt »en forståelse af sider af middelalderens verdensbillede og tankegang, som er blevet stedmoderligt behandlet i megen hidtidig dansk middelalderforsknings fokus på begivenhedshistorie og materielle levn« (s. 13). At dette forehavende i høj grad lykkes, skyldes en kombination af ægte tværfaglighed og stram redigering: Det er et kalejdoskopisk vue vi får, og alligevel tabes det centrale tema – rejsen og rummet, sidstnævnte forstået som både helt konkret og mental topografi – aldrig af syne. At forfatterne i overvejende grad repræsenterer den »yngre« generation af middelalderforskere, er, som det fremgår af indledningen, et bevidst valg. Dermed giver antologien også et indblik i, hvor middelalderforskningen bevæger sig hen i disse år, selvom betegnelsen »yngre« for enkelte af bidragernes vedkommende nok bør tages med et gran salt. Det fremstår tydeligt, at der er gjort meget ud af formidlingen af stoffet – og det uden at kompleksiteten i argumentationen går tabt. Naturligvis er der forskel i kvaliteten af de enkelte bidrag, men artiklerne er generelt velkrevne og kan for langt de flestes vedkommende læses af et ikke-akademisk publikum.

Efter denne anmelders mening, er det dog netop de bidrag, der fokuserer på forholdet mellem mentale og konkrete topografier, som fungerer bedst. Dette gælder især for Mette Birkedal Bruuns artikel om Cisterciensernes spirituelle topografi, og for Kurt Villads Jensens og Christian Troelsgårds om henholdsvis Jerusalem og Bethlehem som mål for korstog og pilgrimsfarter. De to sidstnævnte forfattere kan dog, uden at fornærme nogen, næppe siges at høre til den »yngre« generation af mediævalister. I en kort anmeldelse som denne er det ikke muligt at kommentere samtlige bidrag, men jeg vil dog fremhæve Britt Istofts artikel, der giver et interessant og temmelig foruroligende indblik i katharernes tankeverden. Dette er yderst velkomment, idet denne kættersekt om nogen har været genstand for lovlig megen romantisering på det sidste.

Den lækkert udstyrede og særdeles velredigerede antologi formår at give en mangeartet og alligevel sammenhængende fremstilling af et kompliceret tema, hvilket i høj grad er de to redaktørers fortjeneste. Inddelingen i fire hovedafsnit er, ligesom rækkefølgen af artiklerne, gennemtænkt. Bogen er tillige forsynet med et navneregister, hvilket desværre efterhånden er blevet en sjældenhed i publikationer af denne slags. Det er flot, at en sådan antologi kan udgives på dansk og oven i købet til en rimelig pris, kvaliteten af indbinding, illustrationsmateriale og tryk taget i betragtning.

*Mia Münster-Swendsen*

HENRIK LERDAM: Birk, lov og ret. Birkerettens historie i Danmark indtil 1600. København 2004, Museum Tusulanums Forlag. 180 s. Ill. 225 kr.

Birket er en af de ældste danske retsinstitutioner, hvis ikke den ældste, og med en usædvanlig lang historie. Birket er omtalt i de tidligste retlige kilder fra 1200-tallet og eksisterer til 1919, da det blev nedlagt i forbindelse med retsplejereformen. Det har da heller ikke været ignoreret i dansk retshistorisk forskning, men som oftest behandlet i forbindelse med generelle oversigter over den danske retshistorie eller i forbindelse med fx købstadslovgivning. Der har manglet